

IQTISODIY G‘OYALARNING BUGUNGI KUNDA NAFASI

D.Narbayeva

Jizzax politexnika instituti o‘qituvchisi

U.Azamatov

Jizzax politexnika instituti, Kibersport fakulteti 532-22 guruh talabasi

Birinchi prezidentimiz I.A.Karimov ta’kidlaganlaridek tarixiy xotirasiz kelajak yo’qdir. Tarixchi olimlarning ushbu jumalari o’rinlidir “sizlar millatimizning haqqoniy tarixini yaratib bering, toki u xalqimizga ma’naviy kuch qudrat baxsh etsin, g’ururini uyg’otsin. Biz yurtimizni yangi bosqichga, yangi yuksak marraga olib chiqmoqchi ekanmiz, bunda bizga yorug’ g’oya kerak. Bu g’oyaning zamirida xalqimizni o’zligini anglashi yotadi. Haqqoniy tarixni bilmasdan turib esa o’zlikni anglash mumkin emas”.

O’tmish g’oyalarini o’rganishning yana bir sababi yangi g’oyalarni shakllantirishdir. Bugungi kunda iqtisodiyotni rivojlantirishda ham albatta o’tmishdagi iqtisodiy ta’limotlar tarixini o’rganish bizga yangi bilimlarni shakllantirishimiz uchun poydevor bo’la oladi. Ushbu ilmning maqsadi avvalgi g’oyalar zamonaviy iqtisodiy nazariya mazmuni va predmetiga qo’shgan hissalarini iqtisodiy nazariyaning asrlar davomida shakllantirishini tasvirlab berishdan iborat. O’rganish uslubiyoti esa iqtisodiy tahlil metodlar yig’indisidan iborat. Iqtisodiyotni rivojlanishiga katta xizmat qilgan iqtisodchilarni e’tirof etishimiz mumkin ular:

- A.Smit
- Karl Marks
- Alfred Marshal
- J.M. Keyns

Iqtisodchilarning tadqiqotlaridagi asosiy g’oya jamiyat, insoniyat, ayrim shaxslarning boyligi masalasidir. Maqsad bir lekin unga eltadigan yo’llarni xilma xilligini ko’ramiz.

Donishmandlar va ularning yozgan asarlarida mehnat va yer boyligining asosiy vositasi ekanligi talqin etiladi. Ularda ishlab chiqarish sohasi asosiy deb hisoblanadi. Iqtisodiyot fani XVII asrda paydo bo’lgan vaqtlarda xo’jalik yurituvchi fan deb atalgan, uning predmeti tovar ayirboshlash ya’ni savdo sotiq deb qarashgan. Keyinchalik fan tarkibiga ishlab chiqarish, dexqonchilik kiritilgan. XVIII asr oxiri va XIX asr boshlarida politekonomika boyligini o’rganadi deb aytilgan.

Iqtisodiyotni o’rganishda bir qancha mutaffakir olimlar sezilarli hissa qo’shganlar. Ulardan buyuk mutaffakir Ibn Xoldunning islom dunyosidagi iqtisodiy



qarashlarini o'rganish mumkin. Ibn Xoldun o'z asarlarida ijtimoiy ishlab chiqarish, mehnat unumdorligi, oddiy va murakkab mehnat zaruriy va qo'shimcha mahsulot tovarning iste'mol qiymati va umuman qiymatning farqini ta'riflab berdi.

Ibn Xoldun (1332-1406) yillarda arab tarixchisi va faylasufidir. Ibn Xoldun sarkarda Amir Temur bilan hamkorlikda ishlar olib borgan. U A.Temur haqida "Munozara –bahslarni yaxshi ko'radigan o'tkir zakovatli va teran zehni inson" deb ta'riflagan.

Ibn Xoldun butun insoniyat tarixida taniqli shaxsdir. Uning asarlari mashxur bo'lib bir qancha tillarda tarjima qilingan. Asarlaridan "Kitab ul-ibar", "Muqaddima" kitoblarini xorijiy davlatlarida tarjima qilish ancha avval boshlangan. Uning "Muqaddima" asarida "Inson tabiatan ijtimoiy mavjudotdir" iborasini keltirib inson hayoti uchun jamoa bo'lib yashashni ta'kidlagan. Hamda olim jamiyat shakllanishida mehnat taqsimotining ahamiyatiga e'tibor bergan. Shunday qilib bugungi kunda ham iqtisodiyotning taraqqiy etishida inson tashkilotda sog'lom ruhiy ijtimoiy guruhni shakllantirmog'i kerakdir.

O'tmishga nazar solsak III-VIII asrlarda feodal munosabatlar shakllanganligini ko'rish bilan keyinchalik bu munosabatlar ishlab chiqarish, hunarmandchilik, dehqonchilikning keng rivojlanishi bilan barham berilganini ko'rish mumkin. Keyinchalik esa kapital iqtisodiy munosabatlarni ko'ramiz. Kapitalistik munosabatlar Feodal jamiyat qarida tug'ildi. Bunda shaxsiy qaramlik tizimi tugatilib Feodal yer egaligi kapitalistik mulkka aylandi. XVI-XVII asrlarda Yevropaning ilg'or mamlakatlarida texnologiya ilmiy bilimlar sezilarli darajada rivojlandi. Ishlab chiqarishda katta muvaffaqiyatlarga erishildi.

Shuningdek yana mutaffakirlarimiz g'oya va ilmlariga qaytsak B.Naqshbandning "Dil alloh bilan, qo'lni ish bilan band bo'lsin" iborasi, Nizomil mulk "Siyosatnoma" asarida hukmdorlar amaldorlarni mansabni suiste'mol qilishini soliqlarning og'irligi davlat mablag'larini sarflashda hisob kitob zarurligini ta'kidlagan. Abu Rayhon Beruniyning asarlarida mehnatni boylikning asosi ekanligi fikri bugungi kunda ham ahamiyatini yo'qotmagan.

Yusuf Xos Xojibning "Qutadg'u bilig asarida" xalq mamlakat raiyatidan uch narsani kutadi.

1. Pulning qadrini ko'tarish
2. Xalqqa xususiy mulk xuquqini ta'minlovchi qonunlarni qabul qilish.
3. Yo'llarni o'g'ri va qaroqchilardan muhofaza qilish.

Hukumat xalqqa mana shu xizmatlarni yaratib berishi kerakligini aytadi. Shoh esa fuqarolardan soliqni vaqtida to'lashni farmon qonunlarni bajarishini do'stiga do'st dushmaniga dushman bo'lishni talab etadi. Jamiyat va siyosiy hokimiyat o'zaro munosib bo'lishi zarurligini g'oyasi aniq ifoda etiladi. Pulning qadri haqidagi g'oya aslida inflyatsiya muammosi bilan chambarchas bog'liq. Narxlarning mo'tadilligi tahmin etiladi. A. Temur ham davlat va iqtisodiyotni boshqarishda o'ziga xos maktab yaratgan.

Bugungi kundagi raqobatbardosh bozor iqtisodiyotida barcha iqtisodiy yangi g'oyalar zamirida albatta mustahkam poydevorga, o'tgan asrlardagi g'oya, qarashlar, hamda tajribalarga tayanilib taraqqiyot sari maqsadimizga erishamiz. Hamda juda ko'p iqtisodiy ijtimoiy muamolarimizni mutaffakkirlarning qimmatli fikrlaridan foydalanish, ularning tajribasiga tayanib ish tutishimiz bizni to'g'ri yo'l va to'g'ri qarorlar chiqarishimizda yo'l boshchidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alemasov V., Mamadaliyev Sh.O. Ilmiy tadqiqot: metodologiya, metodika, ijodiyot. O'quv qo'llanma. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2015. – 102 b.
2. Минякова Т.Е. Методы исследований в менеджменте. Учебное пособие. - Улбьяновск: УлГТУ, 2017. - 112 с.
3. Мельников В.П., Схиртладзе А.Г. Исследование систем управления. Учебник. – М.: Издательско Юрайт, 2016 – 447 с.
4. Гельруд Я.Д. Методы исследований в менеджменте для магистров. Электронное учебное пособие. -Челябенск: Издательский центр ЮУрГУ, 2013. -305 с.
4. Формичев И.А. Исследование систем управления. Учебник. - М.:Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2013 -348с.
5. Малин А.С., Мухин В.И. Исследование систем управления. Учебник. – М.: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2005 – 399 с.
6. Мухин В.И. Исследование систем управления. Учебник. – М.: Экзамен, 2007 – 384 с.